

Юлій Швець

Незвичайна справа Валентина Васяновича

«Звичайна справа»

Режисер: Валентин Васянович

Сценарій: Валентин Васянович, Ія Мислицька,

Мачей Собещанський

Оператор: Юрій Дунай

У ролях: Тарас Денисенко, Віталій Лінецький, Леся Самаєва,

Семен Фурман

ТОВ «Гармата фільм», 2012 рік, 88 хвилин

Тараса Денисенко, Віталій Лінецький
у фільмі «Звичайна справа».

Режисер Віталій Васянович. 2012.

Нагороду «Дон Кіхот» від міжнародної федерації кіно-клубів (FICCS), журі якої оцінювало міжнародну програму Одеського кінофестивалю, здобув український фільм «Звичайна справа» Валентина Васяновича.

В аргументації журі акцентується, що фільм заслуговує цієї нагороди. У ньому показано, як людині вдається зберегти власну гідність. Головний герой несе відповідальність за свою втечу з реальності, обираючи шлях поета замість кар'єри успішного лікаря. Але через власну слабкість не досягає успіху, проте він не здається, він непереможений. Режисерові вдалося об'єднати сюжет, історію, акторську гру, сучасні соціально-політичні дилеми... Окремо у рішенні журі згадується достойна похвали операторська робота («гра світла і тіні в ній демонструють кінематографічну майстерність»), а також надзвичайне вживання акторів у роль. У чому загадка і як вписується «Звичайна справа» у сучасний фестивально-культурний контекст?

Окрім цього українського фільму, журі кіноклубів у ще одній своїй номінації (всього дві) відзначило цікаву комедійну стрічку Серджана Драгоевича з колишньої Югославії. У ній ідеться про те, як антагоністичне бандитське угруповання допомагає сексуальним меншинам провести у столиці свій гей-парад. У рішенні журі широко вживано термін «терпимість». Коли зіставити ці різні стрічки, то стане зрозуміло, що не «успішне відбирання маленькою собакою смачної кісточки у вели-

кої», а саме людська гідність та намагання зберегти її (за вдалого образного вирішення стрічки) підкорили міжнародних експертів. І саме у фільмах такого гатунку й жанрово-тематичного спрямування бачать вони сучасні перспективи авторського кіно...

З перших кадрів стрічка Валентина Васяновича (особливо на нинішньому – то удавано «позитивному», то навдивовиж «чорнушному» – тлі українського кіно) видається досить чесною та наївною, й навіть трохи дивакуватою...

Немолодий самотній герой на пустинному березі великої ріки проводить черговий вікенд з дружиною й восьмирічним сином. Каламутна вода, чахлі незграбні куці на вигоні, жовто-білий пісок, у якому в'язнуть ноги, якоїсь незрозумілої марки допотопна «сімейна» автівка й відсутність діалогів (звук є, й слова є теж, але спілкування немає) мовби персоніфікують відгомін екзистенційної проблематики фільмів сорокарічної давнини.

Але згодом картина різко змінює свій настрій. На екрані ще зостається чимало тональної екзистенційної «тягучості», та мова в ній іде уже про зовсім інше...

Після того, як лікаря-психотерапевта «підставляють» наркомани, що розігрують сцену фізичного насильства над собою, лікар, що не може «опуститися» до відстоювання професійного обличчя перед сексуальною начальницею-мазохісткою, яку зневажає, змушений

залишити свою роботу. На ювілеї батька (мастодонта вітчизняної психіатрії) він отримує запрошення попрацювати у його клініці від брата (теж відомого психотерапевта), який щиро хоче допомогти. Але герой відмовляється, тому що його не влаштовує спекулятивна універсальність психотерапевтичного методу: кожному пацієнтові брат рекомендує опанувати гру в шахи, коли той ще не грає, або кинути грати в шахи, коли той уже грає. У сцені, де два психотерапевти не здатні допомогти один одному, – великий гумор і значна мудрість (відносно методології психотерапії).

Далі з героєм трапляється ціла низка неприємностей, що, власне, становлять дію фільму. Його, як це трапляється, залишає раціонально налаштована дружина. Єдиний друг намагається допомогти, втягуючи в різноманітні «стовідсоткові» варіанти накопичення первинного капіталу (один із «проектів» – «нагодувати» нерозторопну Європу хімічною енергією українських відходів). Але марно – всі «проекти» завершуються невдачею, а за «вкрадений велосипед» якісь маргінальні селяки укупі з мільціонером наздоганяють одного з друзів у чистому полі й добряче наминають йому боки. Невдало закінчується і спроба заробити кошти завдяки поетичній творчості, до якої прагне герой. Обслуговувати мільйонерш, читаючи власні вірші на похоронах їхніх елітних песиків, виявляється шкідливим для власного здоров'я. Особливо, коли поряд свистять кулі найманих убивць, а за врятування життя й неповагу до буржуазних умовностей дурнувата мільйонерша заліплює герою по фізіономії. Намагання поета вписатися в молодіжну субкультуру як помічника діджея теж завершується фіаско – за «залицяння» до дівчини героя викидають із нічного клубу – вже у прямому розумінні...

Можна продовжувати історію відчайдушних спроб «позитивного мислення», енциклопедію нездійснених мрій і версій «життєвого успіху», що їх пропонують герою нинішні психотерапія, телебачення й Голлівуд, й «критикою» яких по вінця наповнений фільм Валентина Васяновича. Але й без цього зрозуміло: «Звичайна справа» вправно глузує зі штампів, що становлять удавано багате життя пересічного громадянина, – у чому сенс життя, як заробити гроші, як стати відомим. Для людини совісної цей сурогатний харч неприйнятний, і тому дійсність має поступово витіснити її на узбіччя. Що, власне, й трапляється у фіналі. Життєвська – і якоюсь мірою звичайна – справа.

Але під час перегляду фільму в певний момент виникає непевне й доволі незвичне як для «реалістичних» фільмів відчуття. Воно згодом міцнішає, набуває видимих обривів, й починає здаватися, ніби драматична історія героя не є головною у цьому фільмі. Щось інше, розвиток абстрактної ідеї, якийсь соціальний концепт починає домінувати в ньому, настільки смішними здаються потуги головного героя досягти своєї мети (адже над справжніми героями, як відомо, автори рідко сміються). Режисер ніби викладає на розсуд глядача якусь дилему, пояснюючи при цьому одночасно, що дилема – це коли існують два виходи зі становища. І жоден із них неприйнятний. Дилема ця: життя за рахунок іншого – єдино можливий варіант соціального співіснування, однак із етичних, насамперед, причин таке хижє «спі-

Кадр з фільму «Звичайна справа».
Режисер Віталій Васянович.

Кадр з фільму «Звичайна справа».

віснування» не цікавить головного героя. У фіналі дія зациклюється, в останніх сценах перегукуючись зі сценою першою, виявляючи конфлікт екзистенційної свідомості (й навіть загальніше – мрійливо-поетичної української ментальності) зі світом доне змоги чужих «неукраїнських» обставин, у яких вона перебуває.

До здобутків фільму слід також віднести тонке авторське почуття гумору: конфлікт двох друзів, що уособлюють протилежні соціально-політичні аспекти нинішнього буття, викликає комічний захват. Яскраві, оригінальні, напрочуд «життєподібні» (й навіть соціально-провокативні) тексти викликають не менше захоплення. Фільм також уміло перекладає авторські філософські концепти на мову гармонійних – то веселих, то драматичних, то меланхолійних – екранних образів. Головне ж його надбання, мабуть, у тому, що складність й актуальність проблем, які порушують автори, не пригнічує, не нав'язує глядачеві стереотип «негативного» світовідчуття. Навпаки, фільм світлий і прозорий, хоч і змушує людину мислячу позбутись певних ілюзій.